

Заняття з хорового диригування були спрямовані на оволодіння студентами елементарною технікою диригування, опанування самостійного розбору хорових творів, набуття ними навичок грамотного розучування та диригування хором колективом під час концертної діяльності.

Оволодіння технікою диригування передбачало вивчення й практичне засвоєння різноманітних ритмів, темпів, набуття навичок користування прийомами контрастних динамічних співставлень, агогіки, рухливої динаміки, затакту з усіх долей, ферматами, штрихами, синкопами, акцентами тощо.

Під час самостійної роботи студентів над хоровою партитурою вимагалось вивчення хорових партій, проспівування їх; знання всієї партитури напам'ять, складання анотацій, підготовка історичної довідки про композитора й автора тексту, висвітлення художнього образу твору, що вивчається, тощо.

Під час роботи з розучування музичного твору з хором студенти повинні були стисло розповідати про зміст твору та його художні образи; ілюструвати твори голосом або на інструменті; здійснити його розучування за партіями і з усім хором.

Зазначимо, що музичний репертуар з курсу диригування добирався за принципом від простого до складного, передбачався поступовий перехід від одноголосних хорових творів до чотириголосних і складався з пісень радянських композиторів, творів народнопісенної творчості, нескладних хорових творів вітчизняних і зарубіжних композиторів-класиків.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, протягом другої половини ХХ століття вітчизняними педагогічними вишами приділялася значна увага музично-естетичному розвитку майбутніх учителів. Залучення студентів до музичного мистецтва мало цілеспрямований та систематичний характер. При цьому факультативні заняття з хорового співу не обмежувалися лише участю студентів у хорових колективах, а вмещували перелік комплексу музичних дисциплін. Це сприяло значному зростанню музичної та духовної культури студентської молоді, підвищенню рівня підготовки майбутніх учителів до здійснення музично-естетичної діяльності в закладах освіти.

Перспективи подальших розвідок. Отже, використання цінних ідей та позитивного досвіду музичної підготовки майбутніх вчителів у другій половині ХХ століття сприятиме не лише значному покращенню стану музично-естетичного виховання у сучасних педагогічних вишах України, а й стане підґрунтям для подальшого удосконалення його змісту, форм і методів.

Список використаних джерел

1. Бахарев В. Випускник університету – керівник хору / В. Бахарев // Музика. – 1972. - №1. – С. 14-19.
2. Бахарев В.Л. Факультатив хорового співу для майбутніх учителів / В.Л. Бахарев // Початкова школа. – 1973. - №11. – С. 72-76.
3. Петрова Г.А. Вопросы эстетической подготовки учителя / Г.А. Петрова // Советская педагогика. – 1987. - №8. – С. 93-96.
4. Факультатив хорового пения как одна из форм эстетического воспитания студентов / Научно-исследовательский институт проблем высшей школы. – М.: Отдел научной информации. – 1975. – 42 с.
5. Чиж А.Н., Нечаева О.В. Эстетическое воспитание студенческой молодежи во внеучебное время в 60 – 80 годы XX столетия в контексте целостного педагогического процесса / А.Н. Чиж, О.В. Нечаева // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – ЛНПУ: «Альма-матер». – 2006. - №4(99). – С. 302-310.

УДК:378.147: 78

І.М. Коржавих, Л.В. Юришева

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглядаються шляхи підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін до інноваційної діяльності на прикладі опанування предметів вокально-хорового циклу.

Ключові слова: учитель мистецьких дисциплін, хоровий клас, інноваційна діяльність.

Korzhavykh I.M., Yurysheva L.V. The prepare future teacher of art disciplines to be for the innovation activity.

Annotation. The article deals ways to prepare future teacher of art disciplines to be for the innovation activity on basis of mastering the subjects of the vocal and choral cycle.

Key words: teacher artistic disciplines, choral class, innovation activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нинішній світ неможливо уявити без змін та інновацій. Здатність генерувати нові ідеї, сприйнятливість до нового є запорукою успіху та розвитку будь-якої країни, системи. Освіта не є винятком. Інноваційність – ознака сучасного суспільства, об'єктивна реальність, яку потрібно усвідомити та прийняти. Сьогодні значно змінюються і погляди на вчителя музичного мистецтва та художньої культури, який постійно має здобувати й узагальнювати нові знання, володіти новітніми технологіями, методами та вміти їх передати так, щоб в учнів формувалися знання та розвивалися музичні здібності, які вони зможуть використовувати в житті. Саме тому питання підготовки вчителів мистецьких дисциплін до інноваційної педагогічної діяльності набуває особливої актуальності. Мистецтво диригування – одна з проблем, інтерес до якої виявляється постійно, а науковий рівень розробки на кожному історичному етапі зумовлюється особливостями узагальненого розвитку і розвиненістю різних галузей науки, педагогіки, мистецтва. Важливим компонентом інноваційної педагогічної діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін [4, с. 4] є готовність до організації навчальної та виховної роботи з метою залучення учнів до різних видів музичної діяльності, зокрема вокально-хорової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційні процеси в галузі освіти наприкінці XIX – початку XX ст. відрізнялися яскраво вираженою творчою спрямованістю і нестандартністю підходів до навчання і виховання. Цей досвід висвітлено в роботах С. Шацького, А. Пискунова, З. Равкіна та ін. До проблем визначення мети і специфіки диригентсько-хорової підготовки зверталися видатні музиканти-хормейстери, педагоги (А. Авдієвський, М. Колесса, М. Леонтович, О. Мархлевський, К. Пігров, К. Стеценко, П. Чесноков та інші). Аналіз сучасної науково-методичної літератури з питань вокально-хорової підготовки [7] дозволяє констатувати, що освітній процес на музично-педагогічних і мистецьких факультетах закладів вищої педагогічної освіти спирається на широкий спектр музично-теоретичних дисциплін і дисциплін диригентсько-хорової підготовки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Крім цього науковими дослідженнями визначається обмеженість традиційної педагогіки як предметно-центристської системи, на зміну якій повинна прийти особистісно орієнтована, культуровідповідна освіта [6].

Формулювання цілей статті. Мета статті – розглянути шляхи формування готовності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін до інноваційної діяльності у процесі хорової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний процес формування готовності до інноваційної діяльності, загальнокультурної та професійної компетентності майбутнього вчителя зумовлений новітніми тенденціями розвитку вітчизняної вищої школи, визначає необхідність упровадження нових технологій, прогресивних методик навчання з широким використанням інтерактивного спілкування, мультимедійного, дистанційного навчання, глибокого оновлення змісту та форм навчання. Майбутній учитель повинен уміти не тільки адаптуватися до суспільних реалій, але й усвідомити необхідність постійного самовдосконалення, розвитку інтелекту і творчих якостей, підготовки до життя у відкритому суспільстві, самостійної взаємодії з динамічним світом професійної праці.

Учитель є головним суб'єктом інноваційної діяльності. Орієнтуючись в освітніх інноваціях, володіючи різними технологіями викладання свого предмета та застосовуючи їх у своїй роботі, вчитель таким чином самореалізується у професійній діяльності, набуває здатності до самостійного інноваційного пошуку. Готовність учителів до інноваційної діяльності є складовою феномену підготовки до педагогічної праці.

Під поняттям «підготовка вчителя мистецьких дисциплін до інноваційної діяльності» розуміємо сукупність особистісних і професійних якостей спеціаліста, що забезпечують творче

осягнення нововведень у сфері музичної освіти, визначення нових цілей власної професійної діяльності, відмову від відомих штампів і стереотипів.

Одним із компонентів професійної підготовки вчителя, зокрема музичного мистецтва, є оволодіння комплексом сучасних технологій, які забезпечують можливість ефективної організації проектного, проблемного, групового, індивідуального, парного навчання школярів. Формування інноваційної готовності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін зумовлене усвідомленням сутності єдності процесу інтеграції різноманітних форм і засобів пізнання.

Теоретичні знання, які студент повинен опанувати, виконують багатогранні функції, що включають онтологічну (уявлення про естетичні цінності музичного мистецтва), орієнтовану (знання музично-естетичні, оцінні, методичні, знання в галузі музично-педагогічних досліджень і нововведень), оцінну (оцінка ефективності застосування інноваційних технологій).

Для музичної педагогіки виховання потреби у творчості є одним з основних завдань і одночасно умовою формування творчої особистості майбутнього фахівця. Пробудження потреби до творчості як компонента інноваційної діяльності пов'язано з системою мотивів, які можуть і не збігатися з метою діяльності (О. Леонт'єв) [2, с. 84]. Тому безперечне значення для продуктивної діяльності має відповідна мотивація. Для творчої діяльності характерна наявність інтересу до самого процесу творчості, до постановки творчих завдань і виявлення нових способів діяльності.

До основних складників мотиваційного компонента готовності студентів до інноваційної діяльності доцільно зарахувати: інтерес до музики як мистецтва й засобів музичного виховання особистості; установку на значущість педагогічних інновацій у формуванні ціннісних орієнтацій учнів засобами музичного мистецтва; інтерес до сучасних явищ музичного мистецтва, оригінальної інтерпретації творів мистецтва, критичне ставлення до наявних стереотипів трактування визнаних художніх шедеврів; прагнення до взаємодії викладача й студента, формування індивідуальної неповторності його музичних пристрасей; прагнення до інноваційного проектування музичної діяльності дітей з метою формування їхньої творчої активності; сформованість власної позиції як учителя і музиканта [5, с. 34].

Слід зауважити, що готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної діяльності буде якісною й перспективною, якщо її розглядати як інтегративний кінцевий результат однієї з важливих особливостей педагогічного процесу моделювання мистецької інноваційної підготовки.

У свою чергу під інтегративним кінцевим результатом ми розуміємо накопичений за роки навчання у ВНЗ багатоаспектний і багаторівневий інноваційний ресурс спеціальних знань, навичок, умінь, який може реалізовуватися майбутнім учителем мистецьких дисциплін у різних сферах музично-педагогічної діяльності – від синтезованих мистецьких знань на уроках музики до міждисциплінарно інтегруючих предметів, теорій, концепцій, методів і методик, які можна також екстраполювати або успішно адаптувати до нових умов навчання.

Визначені знання можуть реалізовуватися в практичній діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі проектування завдань інноваційного навчання. Ці знання пов'язані з уміннями, які є складовою операційного компонента готовності студентів до музично-педагогічної інноваційної діяльності. Проектування означеної діяльності є процесом оволодіння діями на базі орієнтованої основи дій.

Сучасне трактування єдності теоретико-методичних підходів до викладання предметів вокально-хорового мистецтва дає підстави класифікувати дисципліни означеного циклу як «творчі лабораторії», у яких відбувається навчально-пізнавальна діяльність студентів. Саме в такій формі забезпечується глибоке осягнення ними диригентсько-хорових завдань щодо виконуваних творів, можливість удосконалення знань і вмінь у вигляді практичних показів і вправ, розробляються і використовуються ефективні методи навчання.

Хоровий клас – одна з основних дисциплін спеціального циклу на музично-педагогічному факультеті, який готує вчителів музичного мистецтва та художньої культури, керівників шкільних хорів, де створюється власний індивідуальний стиль професійної діяльності студентів. Хор гуманітарно-педагогічної академії становить собою виконавчий колектив, який не менш ніж 2-3 рази в навчальному році показує результати своєї роботи на відкритих концертах. Вокально-хорова підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін

має базуватися не лише на інтеграції спеціальних дисциплін, а й на єдності методичних підходів до викладання предметів вокально-хорового циклу.

Упровадження системи кредитно-модульного навчання у процес оволодіння предметами вокально-хорового циклу [3] передбачає необхідність пошуку відповідної інформації в Інтернеті, електронних посібниках, у міжособистісному спілкуванні у процесі діалогу щодо аналізу й оцінювання мистецьких творів, виконавських інтерпретацій. Отже, єдність та ефективність вокально-хорової підготовки студентів у контексті формування професійних знань, умінь і навичок роботи з хором не можливі без орієнтації на інтегративний підхід до становлення художньо-педагогічної освіти, без пошуку шляхів синтезу наукового-педагогічних і художньо-мистецьких здобутків, інноваційної діяльності.

Інтеграція теоретичних і методичних засад сучасної професійної мистецької освіти з практикою підготовки фахівців дістає відповідну адаптацію у процесі викладання навчальної дисципліни «Хоровий клас». Тут студенти знайомляться з хоровими творами в їх реальному звучанні і, як висновок, виразні засоби хорової партитури (темброве забарвлення партій, виразність унісону, динамічність вокальної поліфонії, виразність хорового речитативу і т. ін.) більш різнобічно і конкретно можна вивчити тільки в хоровому класі учасником хорового колективу. Під час співу в хорі студент набуває можливостей орієнтуватися в загальній хоровій звучності, чути всі голоси, їх особливості та співвідношення.

Основне завдання навчальної дисципліни – виховання у студентів професійних умінь і навичок у керівництві хоровим колективом на основі оволодіння дидактичними принципами психофізіологічного процесу хорової співочої діяльності, формування творчої особистості.

Процес формування вокально-технічних, професійно-творчих умінь студентів у хоровому класі передбачає насамперед активізацію студентської праці, тобто перенесення центру ваги на самостійну навчально-пізнавальну діяльність: від розв'язання низки усвідомлених репродуктивних і творчих завдань – до умінь об'єктивної самооцінки результатів діяльності й оперативної їх корекції. Розучування нового твору з хором включає: виразний показ твору (гра на інструменті або спів самого керівника); пояснювальне слово про твір; сольфеджування, роботу з окремими партіями, відпрацювання правильного дихання, звукоутворення, ритму, роботу над окремими важкими місцями, налагодження строю та ансамблю, фразування; інтерпретацію твору, роботу над стилем виконання, використання всіх засобів музичної виразності для повноцінної передачі художнього образу твору.

Означений комплекс завдань опирається на застосування пояснювальних ілюстративних, репродуктивних («фонетичних»), частковопошукових методів, методик «навчання у співпраці» та «методу проектів», тобто на практику особистісно орієнтованого навчання у процесі конкретної діяльності студента на основі його вільного вибору з урахуванням власних пізнавальних і творчих зацікавлень. Так, застосування «методу проектів» передбачає розв'язання студентом актуальної професійної проблеми, яка включає, з одного боку, використання різноманітних спеціальних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань і вмінь зі споріднених галузей мистецької творчості.

Аналогічно методики «навчання у співпраці» забезпечують не лише оволодіння студентом відповідними спеціальними знаннями, вміннями і навичками, досвідом творчої виконавської діяльності на рівні індивідуального розвитку, але й впливають на розвиток комунікативних здібностей як важливої професійно-творчої якості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

У процесі реалізації творчих і пошуково-дослідних методів навчання перед викладачем постає завдання переорієнтації навчально-виховної роботи і діяльності студентів на різні види самостійної роботи, на пріоритет діяльності пошукового, творчого характеру. Важливим технологічним елементом, який доцільно впровадити у процес формування фахових умінь студентів, є різнорівневе навчання, урахування вимог диференційованого навчання, що сприяє впровадженню проблемно-діяльнісного типу організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

У роботі педагогів-диригентів націленість на потрібну реакцію хористів характеризується такими принципами: переконання; навіювання; вольового темпераменту (метод захоплення); подолання критичного аналізу інформації (як спонукання до дії); психологічного

розуміння колективу як вияву довіри, що стимулює розкриття глибинного творчого потенціалу хористів; взаємодії з лідерами хорového колективу (формальними й неформальними); артистичного впливу (широкий діапазон почуттів); перцепції (уміння проникнути в духовний світ учасника колективу, побачити за зовнішніми проявами стан людини); комунікативності (знання основних закономірностей комунікативних процесів); концентрації уваги тощо.

Реалізація процесу навчання у класах вокально-хорових дисциплін як процесу співтворчості, співробітництва, взаємодії студентів і викладачів вирішує такі основні завдання:

– формування у майбутніх фахівців прагнення до творчості шляхом демонстрування прикладів творчої поведінки педагогів і кращих студентів, створення творчого середовища, психологічно сприятливого клімату для формування та вияву зразків творчої поведінки;

– організація ефективної навчальної діяльності студентів шляхом розвитку ситуативно-формульованої духовно-творчої мотивації (пізнавальної, комунікативної, професійної, потреби в самовираженні, саморозвитку) та використання активних форм набуття знань і вмінь;

– визначення особистісного сенсу професійної діяльності (мотиваційна готовність), актуалізація загальних і спеціальних здібностей особистості студента щодо вимог творчої професійної діяльності (креативна готовність), досвіду організації творчої навчальної діяльності учнів (технологічна готовність), переосмислення набутого теоретико-методичного багажу, досвіду практичної діяльності, самовизначення в освітньому просторі (рефлексивна готовність) [1].

Висновки з даного дослідження. З огляду на сказане констатуємо, що оволодіння предметами вокально-хорового циклу є не лише невід'ємним компонентом фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, а й своєрідною творчою лабораторією формування інтегративних професійно-творчих умінь; сприяє підвищенню якості самостійної творчої діяльності студентів, трансляції творчого музично-педагогічного досвіду викладача та створенню студентами на цій основі власного творчого продукту – досвіду організації навчально-виховної діяльності школярів, формуванню готовності студента до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності загалом.

Перспективи подальших розвідок. Зазначена проблема потребує розробки відповідного навчально-методичного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Іващенко С. Формування готовності майбутніх вчителів до музично-педагогічної творчості / С. Г. Іващенко / Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: Теоретичні та методичні засади розвитку: тези міжнародної наукової конференції (30 червня – 2 липня). – К. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. – С. 107-108.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
3. Мартянова Г. Вокально-хорова підготовка студента до роботи з хором в системі кредитно-модульного навчання / Г. Мартянова // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць (Спец. випуск: Мистецько-педагогічна освіта) / ред. кол.: В. К. Буряк та ін. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – № 18. – Ч. 1. – С. 267-271.
4. Олексюк О. М. Музично-педагогічний процес у вищій школі / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К. : Знання України, 2009. – 123 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта Україна, 2008. – 274 с.
6. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
7. Смирнова Т. Вища диригентська хорова освіта в Україні: минуле та сучасність / Т. Смирнова. – Харків: Константа, 2002. – 256 с.